

## Žalgirio atminties vietos Lietuvoje

prof. dr. Alfredas Bumblauskas

### Ižanga: Žalgirio paveldo trapumas ir fragmentiškumas

- **Rašytiniai šaltiniai.** J. Dluogošo Žalgirio versija ir S. Ekdahl'io siūlymas išsivaduoti nuo J. Dluogošo. Vienalaikių rašytinių šaltinių fragmentiškumas: 3 lenkų ir 7 Vokiečių Ordino. Lietuvos šaltinių nėra – Bychovco kronika remiasi žodine tradicija, tačiau surašyta šimtmečiu vėliau nei Žalgiris.
- **Trofėjinės vėliavos.** Žinomos tik iš J. Dluogošo „Banderia Prutenorum“ (kūrinio, pradėto 1448 m.). Tačiau tai tik lenkų trofėjinių vėliavų, kabojusių Vavelyje ir dingusių XVII a. piešiniai. Lietuvos trofėjinių vėliavų klausimas iki S. Ekdahl'io iš esmės nebuvo keliamas. S. Ekdahl'io manymu, lietuviai jas tikrai turėjo ir, S. Ekdahl'io spėjimu, jos kabėjo Vilniaus katedroje ir dingo per 1528 m. gaisrą.
- **Daiktai.** Elbingo komtūro Thiele von Lorich, kryžiaus pavidalo ir įvairių šventųjų relikvijoriai, o taip pat monstrancija ir komuninė – Jogailos trofėjus; du Jogailai įteikti kalavijai yra dingę – rusų konfiskuoti XIX a. vidury; keli bombardų sviediniai iš Žalgirio lauko.
- **Archeologiniai radiniai iš koplyčios Žalgirio lauke teritorijos:** geležinės pirštinės fragmentas, sauja strėlių antgalių, kelių šimtų žmonių kaulai su smurto žymėm.
- **Koplyčia Žalgirio lauke. Jogailos kalnelis - S. M. Kuczyński blefas?**
- **Vokiečių Ordino, Lenkijos ir Lietuvos pilys bei piliakalniai.**

### Žalgiris ir Vilnius.

- **Vilniaus pilys:** Manvydo Vilniaus žemės (taigi svarbiausios lietuvių etninės žemės) kariuomenės mobilizacijos vieta.
- **Žemutinės pilies archeologiniai atradimai (G. Rackevičius):** moderniausia Žalgirio laikų arbaletų dirbtuvė. Taigi, Vilnius – ginklakalystės centras.
- **Vilniaus katedra:** Žalgirio trofėjų ir Vytauto palaidojimo vieta
- **Vilniaus stačiatikių katedra ir rusėnų miestas:** rusėnų žemių pulkai Žalgiryje ir stačiatikių metropolito Grigaliaus Camblako vaidmuo Konstancoje ir apskritai požalgirinėje byloje – bažnytinės unijos idėja.
- **Vilniaus šv. Jonų bažnyčia:** Žalgirio votas? (lenkų istoriko J. Maroszeko hipotezė)
- **Vilniaus šv. Mikalojaus bažnyčia:** Žalgirio laikų autentas.

<sup>1</sup> Šis projektas yra tąsa 2007–2008 m. vykdyto projekto „LDK paveldo „dalybos“. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija: modernių tautų ir etninių mažumų tapatybės istoriniuose kontekstuose“, kuris buvo finansuotas Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo (sutarčių nr. L-05/2007, L-05/2008), o rezultatai buvo apibendrinti leidiniuose: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija ir paveldo „dalybos“ (specialusis „Lietuvos istorijos studijų“ leidinys, t. 5). Vilnius, 2008; Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija ir tautiniai naratyvai (specialusis „Lietuvos istorijos studijų“ leidinys, t. 7), sud. A. Bumblauskas, G. Potašenko. Vilnius, 2009.

## Žalgiris ir Trakai

- **Trakai ir Trakų pusiasalio pilis:** antros pagal svarbą LDK žemės bei Vytauto domeno kariuomenės mobilizacijos vieta – J. Dluogošo minimo 10 vėliavų su Gediminaičių stulpais, taip pat Vytauto patrankos
- **Trakų salos pilis:** Vytauto asmeninė rezidenacija ir turtingiausia Žalgirio ekspozicija
- **Trakų Švč. Mergelės Marijos bažnyčia,** 1408 – Žalgiriui artimiausių chronologiškai laikų liudininkė, vėliau (XV-XVIII a.) svarbiausia LDK Marijos kulto bažnyčia (svarbesnė už Aušros vartus). Ar negalėjo joje būti saugoma trofėjinė Švč. Mergelės Marijos vėliava?
- **Senujų Trakų pilis ir benediktinų vienuolynas – Vytauto gimtinė.**
- **Lietuvos karaimų ir totorių paveldas** (skirti nuo sąjungininkų totorių iš Aukso Ordos: Džalal Ad Dino kariuomenės prie Marienburgo): Trakų kenesa ir totorių Raižiai, Nemėžis arba 40 Totorių.

## Žalgiris, Kaunas ir Žemaitija arba nežinomas antrasis Žalgirio frontas

- **Kauno pilis:** Žemaičių 7 vėliavų rinkimosi vieta, kurios imitavo puolimą prie Nemuno.
- **Vytauto (arba švč. Mergelės Marijos) bažnyčia**
- Turtingiausias Žalgirio ir Vytauto įpaveldinimas Lietuvoje: **Vytauto paminklas; Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejus** su Vytauto ekspozicija; **Karininkų ramovė** – Vytauto Didžiojo menė arba kapela.
- **Veliuona.** Žalgirio visų pirma reikėjo dėl Žemaitijos: sutriuškinta Nemuno gynybinė linija. Liudininkai - Panemunės piliakalniai (Veliuona, Seredžius, Pieštė). Veliuona – požalgirinių ginčų objektas, po Žalgirio 1412 m. Vytauto atstatyta pilis ir Vytauto derybų su VO (1416, 1418, 1420 ir 1423 m.) vieta.
- **Ragainė.** Žvilgsnis į kitą Nemuno pusę, į Ragainę – pagrindinę puolimą į Žemaitiją ir Lietuvą bazę. Kartu tai pagrindinis (be Klaipėdos) Žemaičių 1410 m. vasaros puolimo objektas.
- **Kražiai, Varniai, Telšiai.** Kražiai – Žemaitijos centras, Vytauto bažnyčios vieta; Varniai – Žemaičių krikšto centras: Aleksandro bažnyčia ir Katedra su su Petro Repšio altoriaus antepedijos reljefu, skirtu Žemaičių krikšto 600-mečiui; Telšiai: katedra – Žemaičių vyskupijos idėjos perėmėja, Romualdo Inčirausko katedros durys. Žemaičių pasiuntinybė į Konstancą 1416 m. istorinė atmintis ir Telšių–Konstancos ryšiai šiandien.
- **Palanga:** Vytauto motinos Birutės kalnas, ruožas prie Baltijos jūros, neatitekęs Vokiečių ordinui.
- **Klaipėda:** Vokiečių ordino pilis nuo 1252 m.

## Kelias į Žalgirį

- **Birštonas:** Vytauto medžioklės dvaras (analogiškas Daugams bei Vygriams prie Seinų), piliakalnis ir paminklas Vytautui.
- **Merkinė:** piliakalnis ir bažnyčia.
- **Liškiava:** piliakalnis – Žalgirio laikų liudininkas
- **Per Druskininkus į Gardiną** – visos LDK kariuomenės telkimosi vieta.

## Vytauto aplinkos lietuviai arba politinis ir karinis Lietuvos elitas Žalgiryje

- Didžioji dauguma Vytauto aplinkos žmonių (išskyrus Astikus prie **Kernavės** ir Valmantaičiai nuo **Deltuvos**) tėvonijas turėjo labai centruotame regione tarp Vilniaus, Ašmenos ir Lydos. Didelė šio regiono dalis yra likusi šiandieninėje Baltarusijoje, o Lietuvoje – tai tik Šalčininkai ir Dieveniškų „apendiksas“. Tėvonių paveldo nerasime, todėl paprasčiausia nuvykti į Norviliškės ir įjungti vaizduotę apie užmirštą Lietuvos branduolį, likusį Baltarusijoje tarp Ašmenos ir Lydos.
- Mingaila – **Dieveniškės** ir valdos prie **Šalčininkų**, be to Mingaila – Ašmenos seniūnas.
- Andrius Goštautas – šalia Dieveniškų esantys **Geranainys** (iškart už apendikso, Ivijos raj.).
- Manvydas ir Gedgaudas – šalia **Geranainių** Manvydo dvaras, taip pat **Vyšniavas** (Smurgainių raj.) ir **Žiupronys** (Ašmenos raj.).
- Čupurna – **Šalčininkai** (kitur – dvaras tarp Šalčininkų ir Rudaminos).
- Mangirdas – **Šalčininkai**, vėliau **Ivija** (prie Lydos).
- Butrimai – **Žirmūnai** (Varanavo raj.).
- Mantautai – **Šalčininkai** ir **Žirmūnai** (Varanavo raj.).
- Sudimantas – **Chožovas** (prie Maladečnos, Minsko srity).
- Jonas Daugirdas – **Nemenčinė**, dar **Svyrenai** (Astravo raj.), **Lentupiai** (Pastovių raj. – abu Vitebsko srity), **Medilas** (Minsko sritis, sričių pavadinimai mažai ką sako, tai P. Klimo arba 1920 07 12 sutarties su Rusija ribų Lietuva).

### **Prioritetiniai paveldo objektai**

Atrinkome penkis siužetinius koncentrus, kurie iš esmės uždengia visą Lietuvą ir leidžia laisvai operuoti turistiniais maršrutais, pasirenkant išvykimo vietą – Druskininkus, Vilnių ar Klaipėdą. Antra vertus, vietovės vietovėms nelygios, pvz.: Vilnius ar Trakai savo svarba kiekvienas lenkia visas kitas. Todėl vietovių 10-tukas yra problemiškas, nes neverta lyginti Trakų su, pvz., Kražiais ar Šalčininkais. Taigi, vertėtų pradėti nuo labai konkrečių paveldo objektų 10-tuko, tačiau tada jame nori nenori dominuos Vilnius ir Trakai.

1. Vilniaus Aukštutinė ir Žemutinė pilis: Manvydo Vilniaus žemės (taigi svarbiausios lietuvių etninės žemės) kariuomenės mobilizacijos vieta, Žemutinėje pilyje buvo moderniausia Žalgirio laikų arbaletų dirbtuvė, taigi, čia buvo bene svarbiausias LDK ginklakalystės centras.
2. Vilniaus katedra: Žalgirio trofėjų ir Vytauto palaidojimo vieta.
3. Vilniaus stačiatikių katedra: rusėnų žemių pulkai Žalgiryje ir stačiatikių metropolito Grigaliaus Camblako vaidmuo Konstancoje ir apskritai požalgirinėje byloje – bažnytinės unijos idėja.
4. Trakų salos pilis: Vytauto asmeninė rezidenacija ir turtingiausia Žalgirio ekspozicija.
5. Trakų pusiasalio pilis: antros pagal svarbą LDK žemės bei Vytauto domeno kariuomenės mobilizacijos vieta – J. Dluogošo minimo 10 vėliavų su Gediminaičių stulpais, taip pat Vytauto patrankos.
6. Trakų Švč. Mergelės Marijos bažnyčia, 1408 – Žalgiriui artimiausių chronologiškai laikų liudininkė, vėliau (XV-XVIII a.) svarbiausia LDK Marijos kulto bažnyčia (svarbesnė už Aušros vartus). Ar negalėjo joje būti saugoma trofėjinė Švč. Mergelės Marijos vėliava?
7. Trakų kenesa ir kitas karaimų bei totorių paveldas. Tiek karaimai, tiek totoriai – tai Vytauto spec. daliniai arba gvardija. Trakų karaimų kenesa – įspūdingas paveldo objektas, totorių

- mečetė neišliko, todėl reikėtų minėti Keturiasdešimties Totorių (arba Nemėžio prie Vilniaus) ir Raižių prie Alytaus kaimų mečetes.
8. Kauno pilis: nežinomo antrojo Žalgirio fronto centras. Žemaičių 7 vėliavų rinkimosi vieta, kurios imitavo puolimą prie Nemuno.
  9. Žalgirio ir Vytauto įpaveldinimo objektai Kaune: Vytauto paminklas Kaune; Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejus su Vytauto ekspozicija; Karininkų ramovė – Vytauto Didžiojo menė arba kapela.
  10. *Šie 9 objektai yra būtini. 10-tu galėtų būti tas objektas, kuris nuosekliai atsirastų kelionės maršrute. Jei niekur plačiau nekeliaujama, gali būti dar vienas objektas iš Vilniaus (šv. Jonų ar šv. Mikalojaus bažnyčios) ar Trakų (pvz., Senieji Trakai). Tačiau gali būti kuris nors vienas objektas iš maršruto nuo Kauno link Klaipėdos: Veliuona, Ragainė, Palanga, Klaipėda, arba iš maršruto nuo Vilniaus link Druskininkų: Birštonas ar Merkinė.*

## **Prioritetinių paveldo objektų aprašymai**

1. **Vilniaus Aukštutinė ir Žemutinė pilis** – Vilniaus žemės (taigi svarbiausios lietuvių etninės žemės) kariuomenės mobilizacijos vieta. Vilniaus žemės kariuomenei turėjo vadovauti Vilniaus seniūnas, kuriuo nuo 1396 m. buvo artimas Vytauto aplinkos žmogus Albertas Vaitiekus Manvydas.

Vilniaus pilys – vienas svarbiausių ir stipriausių Lietuvoje pilių kompleksų, kurį sudarė Aukštutinė, Kreivoji ir Žemutinė pilys. XIV a. II p. daug kartų jas puolė Vokiečių ordino riteriai, tačiau jiems pavykdavo tik išdegti Vilnių ar jo priemiesčius. 1381 m. kryžiuočių kronikose jau minimas Vilniaus mūras. Tik 1390 m. Vokiečių ordino kariuomenė paėmė ir sudegino Kreivąją pilį. Aukštutinė pilis jiems buvo neįveikiama. Iš archeologinių duomenų galima spręsti, kad XIVa. II p. – XV a. pr. Žemutinėje pilyje būta arbaletų dirbtuvių. Taigi, Vilnius – bene svarbiausias Žalgirio laikų LDK ginklakalystės centras.

2. **Vilniaus katedra** – Žalgirio trofėjų ir Vytauto palaidojimo vieta. Gerai žinome apie lenkų Žalgirio mūšio trofėjines vėliavas, kabojusias Krokuvos Vavelio katedroje, kurias dar 1448 m. nupiešė ir aprašė Janas Dlugošas veikale „Prūsų vėliavos“. Jų čia nupiešta 51 – tiek, kiek jų pagal kronikiniką iš viso dalyvavo Žalgiryje Vokiečių ordino pusėje. Vis dėlto kai kurios vėliavos čia vaizduojamos pasikartojančiai, o be to, kaip nustatė laikų Žalgirio mūšio tyrinėtojas Svenas Ekdahlis, 10 jų (dešinėse lapų pusėse – pvz., šv. Jurgio, išdininko ir kt.) buvo pripieštos vėliau niekuomet jų nemačius. Tačiau svarbiausia – tarp jų nėra vienos trijų pagrindinių Vokiečių ordino vėliavų – Ordino globėjos Švč. Mergelės Marijos vėliavos, prieš kurią turėjo kautis lietuviai. Visa tai leidžia manyti, jog Žalgirio mūšio trofėjus nugalėtojai lenkai ir lietuviai turėjo pasidalinti, o lietuvių pusės vėliavos didelė tikimybė kabėjo Vilniaus šv. Stanislovo katedroje. Iš vėlesnių šaltinių žinoma, kad 1529 m. gaisro metu sudegė Vilniaus katedroje buvusios vėliavos. Dabar manoma, kad dalis jų būtent ir buvo Žalgirio mūšio trofėjai.

Patį Vilniaus katedra pastatyta 1387 m. krikščionybės įvedimo proga, o panašų jį šių dienų tūrį įgijo jau Vytauto laikais ją perstačius po 1419 m. gaisro.

Vilniaus katedroje turėjo būti palaidotas Vytautas Didysis: XVI a. pr. Bonos paliepiu ta vieta buvo pažymėta. Tačiau veikiausiai per 1655 m. rusų antpuolį Vytauto palaikai buvo paslėpti. Kur? Yra įvairių versijų: galbūt juos dar slepia katedros kriptos, o gal iš ten 1655 m. jie buvo išgabenti vienuolių ir paslėpti nežinomoje Lietuvos vietoje.

Atsistojus prie Vilniaus katedros, kurią po 1419 m. gaisro perstatė Vytautas, mintimis galima atsekti visą Vytauto mūrinių bažnyčių statybos programą: kiti svarbiausi katalikiško Vilniaus akcentai išsidėsto prie trakto į Trakus: paprinė šv. Jono bažnyčia, toliau dvi bažnyčios, skirtos pagrindinėms to meto vienuolijoms, – dominikonams ir pranciškonams. Už Vilniaus šis „krikščioniškasis kelias“ pasiekia Trakus – ten stovi 1409 m. funduota paprinė bažnyčia, toliau – Merkinė, Gardinas, Melnikas. Akivaizdi propaganda, vykstantiems iš Krokuvos. Veikiausiai panašią programą galima įžvelgti ir kita kryptimi – tai Kaunas su Vytauto bažnyčia ir Žemaitijos ideologinės „vitrinos“ vaidmenį turėjusi atlikti Veliuonos bažnyčia.

- 3. Vilniaus stačiatikių katedra**, pastatyta Vilniaus miesto rusėnų pusės centre, tiesiogiai liudija rusėnų vietą LDK istorijoje. Būtent čia galima kalbėti apie rusėnų žemių – Polocko, Vitebsko, Voluinės, Podolės Smolensko pajėgas Žalgiryje. O tiesiogiai katedra susijusi su požalgirine Vytauto propagandos kampanija, kuria siekta atsikirsti Vokiečių Ordino Europoje platinamai minčiai, kad Žalgirio pergalė „netikra“, nes laimėta pasitelkus pagonis, schizmatikus (t. y. stačiatikius) ir saracėnus (t. y. totorius musulmonus). Lenkų istoriko Józefo Maroszeko manymu soboras funduojamas būtent 1415 m., kai sukuriama LDK stačiatikių metropolija, kuriai vadovauja Grigalius Camblakas, 1417–1418 m. vadovavęs Vytauto LDK stačiatikių delegacijai į Konstancos bažnytinį susirinkimą, siekusiai unijos su katalikų Bažnyčia.
- 4. Trakų salos pilis** – pagrindinė Vytauto rezidenacija, o šiandien – turtingiausia Žalgirio ekspozicija. Tai – puikus vokiečių gynybinės pilies pavyzdys ar tiesiog tokios pilies kopija. Vos ją pastačius, 1409 m. vokiečių šnipai jau pranešė: nors Trakų pilyje yra 14 patrankų, tačiau gerai pasirengus ją galima paimti. Tačiau Trakų salos pilis taip ir liko nepaimta. Ji – senosios Lietuvos pasididžiavimas. Pilies reprezentacines sales dengė kryžminiai skliautai, kai kuriuose languose būta vitražų, sienas puošė freskos. Deja, freskos neišliko. Apie jas galime spręsti tik iš 1822 m. dailininko Vincento Smakausko padarytų kopijų, o palyginti galima su to paties meto bizantinės tapybos Liublino koplyčios freskomis. Trakų salos pilis – mėgstamiausia Vytauto rezidencija, joje 1430 m. spalio 27 d. ir mirė Vytautas.
- 5. Trakų pusiasalio pilis**: antros pagal svarbą LDK žemės bei Vytauto domeno kariuomenės mobilizacijos vieta. J. Dluogošo minimos 10 vėliavų su Gediminaičių stulpais turėjo vykti kaip tik iš čia. Mūrinė Pusiasalio pilis pradėta statyti XIV a. viduryje. Pilis minima jau 1377 m. kryžiuočių kelių aprašymuose. Tai buvo viena didžiausių gardinių Lietuvos pilių, turėjusi 11 įvairaus dydžio gynybinių bokštų. Priekinę pilies dalį sudarė keturkampis kiemas, apjuostas gynybine siena su 6 bokštais. Bokšte į miesto pusę buvo pagrindiniai pilies vartai. Trakų pusiasalio pilis yra vadinama Didžiąja pilimi.
- 6. Senieji Trakai** – čia, manoma, apie 1350 m. gimė Vytautas. Spėjimas remiasi tuo, kad čia, kaip Algirdo submonarchas, turėjo reziduoti Kęstutis, o prieš jį – šių abiejų tėvas Gediminas

(Vilniuje valdant Vyteniui). Lietuvos metraščiuose užfiksuotoje Vilniuje įkūrimo legendoje sostinė perkeliama iš Trakų motyvas tiesiogiai sietinas su Senaisiais Trakais.

Šaltiniuose Senųjų Trakų pilis pirmą kartą paminėta 1337 m. Vygando Marburgiečio kronikoje, o sunaikinta 1391 m. kryžiuočių antpuolio metu ir daugiau nebeatstatyta. Sunykusioje pilyje Vytautas prieš pat Žalgirio mūšį 1405 m., gavęs popiežiaus Inocento VII privilegiją, įkurdino seniausios Vakarų krikščionybės vienuoliškos regulos vienuolius benediktinus. Vienuolyno bažnyčioje buvęs ir Dievo Motinos paveikslas, kurio kilmė siejama su Vytautu. Anot XIX a. II pusės įrašo paveikslo antroje pusėje, šį paveikslą jam 1387 metais Lietuvos krikšto proga padovanojo Bizantijos imperatorius Emanuelis (Manuelis) II Paleologas (1391–1425). Šiandien manoma, kad šis paveikslas sukurtas vėliau – XVI a. pab.

**7. Trakų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčia** – funduota Vytauto Žalgiriui chronologiškai artimiausiais laikais (1409 m.). Iki šiandien išlikusi pradinių architektūrinių formų ji – Žalgirio laikų liudininkė. Ši bažnyčia XV-XVIII a. – svarbiausia LDK Marijos kulto vieta, tuo metu svarbesnė net už Vilniaus Aušros vartų koplyčią. Trakų Šv. M. Marijos Apsilankymo bažnyčioje saugomas vienas ankstyviausi Vytauto atvaizdų, vaizduojantis skustagalvį vyriškį apsirengusį pagal XVII a. I p. madą. Tiesa, tai - akivaizdus kažkokio didiko portreto perdirbinys.

**8. Trakų kenesa ir kitas karaimų bei totorių paveldas.** Tiek karaimai, tiek totoriai – tai Vytauto spec. daliniai arba gvardija, Trakuose įkurdinti kaip Vytauto rezidencijos apsauga. Trakų karaimų kenesa – įspūdingas paveldo objektas. Žinoma, kad pirmoji kenesa pastatyta Trakuose Vytauto laikais. XVI a. I p. per miesto gaisrą ji sudegė, tačiau greitai buvo atstatyta. 1655 m. kenesą ir visą miestą sugriovė rusų kariuomenė. Karų, badų ir marų nualinta bendruomenė ją atstyti sugebėjo tik XVIII a. Bet ir ši kenesa sudegė. Šiandieninė Trakų kenesa yra iš XIX a. pab.–XX a. pr.

Trakų totorių mečetė neišliko, todėl apie totorių temą Žalgirio mūšyje galima kalbėti prie Keturiasdešimties Totorių (arba Nemžio prie Vilniaus) ir Raižių (prie Alytaus) kaimų mečečių.

**9. Kauno pilis** – tai 7-ių Žemaičių vėliavų rinkimosi vieta, kurios pagal Vytauto planą prieš Žalgirio mūšį 1409 m. imitavo pagrindinę lietuvių puolimo kryptį prie Nemuno. Taigi, Kauno pilis – nematomo antrojo Žalgirio fronto centras, ir pagrindinis „skydas” nuo Vokiečių Ordino puolimo Vilniaus kryptimi. Kauno pilis datuojama XIV a. vid., pastatyta prasidėjus įnirtingoms lietuvių kovoms su kryžiuočiais. Nuo Vokiečių Ordino pilies paėmimo ir sugriovimo 1362 m. prasidėjo žiaurių kovų prie Nemuno 20-metis. Kauno Vytauto Švč. M. Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia funduota 1400 m. kaip padėka už išsigelbėjimą Vorsklos mūšyje. Ši bažnyčia Kaune – vienas svarbiausių išlikusių Vytauto veiklos ženklų – Vytautas savo funduotas bažnyčias dažniausiai pašvęsdavo Švč. M. Marijai.

**10. Žalgirio ir Vytauto įpaveldinimo objektai Kaune.**

**Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejuje** Vytautui skirta ekspozicijos salė, kurioje centrinę vietą užima Vytauto skulptūra, sukurta skulpt. Vlodo Grybo 1934 m. muziejaus

užsakymu. Svarbiausioje muziejaus salėje eksponuojami Lietuvos valdovų portretai, tapyti žymių tarpukario Lietuvos dailininkų (J. Mackevičiaus, P. Kalpoko, V. Didžioko, J. Janulio, J. Vienožinskio ir kt.). Valdovų galerija, kurią sudaro 30 portretų, prasideda Mindaugu ir baigiasi Stanislovu Augustu Poniatovskiu. Greta valdovų portretų kabo paveikslai, vaizduojantys svarbiausius mūšius, vykusius iki Vytauto laikų ir jam gyvam esant („Saulės mūšis“, 1236 m., dail. A. Krūka; „Durbės mūšis“, 1260 m., dail. V. Norkus; „Mūšis prie Mėlynųjų Vandenių“, 1362 m., dail. P. Griušys; „Žalgirio mūšis“, 1410 m., dail. I. Rudolfas – J. Mateikos paveikslo kopija). Savo vietą čia rado ir vienas vertingiausių Vytauto Didžiojo karo muziejuje saugomų dailės kūrinių – dailininko J. Stykos paveikslas „Vytauto priesaika“.

**Vytauto seklyčios** interjeras Kauno Karininkų ramovėje (past. 1937), sukurtas architekto J. Kovalskio, imituoja Lietuvos kunigaikščių laikų gotiką. Akį traukia dekoratyvus židinyš papuoštas Vytauto Didžiojo paminkline lenta. Sienos dekoruotos dailininko J. Mackevičiaus tapytais pano, vaizduojančiais Vytauto Didžiojo žygius. Tai pagal Jano Mateikos paveikslus nutapyti savitai interpretuoti paveikslai: „Suvažiavimas Lucke“, „Vytautas priima duoklę iš totorių“, „Vytautas prie Juodųjų jūrų“, „Vytautas prie Naugardo“, „Žalgirio mūšis“ su pritapyta kryžiuočių stovykla. Šiais laikais ši sienų tapyba atkurta.

**Vytauto paminklas Kaune** (skulpt. Vladas Grybas) – vienas iš daugybės paminklų Vytaitui, sukurtų Lietuvoje, 1930 m. minint 500-ąsias valdovo mirties metines. Paminklas 1932 m. buvo atidengtas Karo mokyklos kieme Panemunėje, apie 1951 sunaikintas, o 1990 m. atkurtas Laisvės alėjoje.